

“Обществена подкрепа за устойчивото управление на зоните по Натура 2000 по черноморското крайбрежие”

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на ФМ на ЕИП. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Черноморска мрежа на неправителствените организации и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на ФМ на ЕИП и Договарящия орган.

Стратегия за устойчиво развитие на селата край зона “Босна” по Натура 2000

Върбан Москов

Изработването на Стратегия Босна ще бъде основна дейност от един бъдещ проект за създаване на условия и предпоставки за устойчиво управление на защитена зона “Босна” от мрежата по Натура 2000. Потребността от такъв проект се доказва в процеса на осъществяването на дейности от екипа на БАЕСТ, който участва в осъществяването на проекта на Черноморската мрежа на НПО “Обществена подкрепа за устойчиво управление на зоните по Натура 2000 по черноморското крайбрежие”.

Нужно е плановете за управление на по-големите защитени зони и територии да се интегрират по пълно с планови документи, определящи стратегията за развитие на селищата и общините, стопани на местообитанията. Процедурата на общественото обсъждане е важна, но не е достатъчна да утвърди целите на опазването като стратегически цели на общностите, които ще ги реализират. Голямото разнообразие в географската среда, площта, състоянието и целите на опазването на зоните ще наложи тази процедура да се съпътства от специфични структури и процедури според конкретните условия. Според екипа на БАЕСТ, предлаганите структури и процедури ще съдействат за устойчиво развитие на територията, свързана със зона “Босна”

Защо БАЕСТ предлага да се създаде сдружение “Босна”, което да бъде инициатор за изготвяне “отдолу-нагоре” на Стратегия Босна? За устойчиво управление на зоната е нужно да се създаде представителен субект – юридическо лице с нестопанска цел, който да представлява заинтересованите страни – двете общини, двете горски стопанства и най-вече общностите на хората, свързали съдбата си със селата, чиито землища попадат в зоната. Това сдружение “Босна”, от името на собствениците на територията и стопаните на природното и културно наследство, намиращо се в и около зоната, да бъде инициатор за изготвяне на Плана за управление на зона “Босна” и да поеме главната отговорност за неговото изпълнение.

Хората трябва да се приобщат към Плана за управление и да споделят неговите цели. Това е най-добрата възможност да се неутрализират специалните интереси, които заплашват естествения характер на природните местообитания в зона “Босна”. Местното население трябва да се организира и подготви. Опитът на

БАЕСТ показва, че най-добър ефект може да се постигне, когато се съчетават или извършват едновременно трите дейности сред местните хора: подкрепа за самоорганизиране и създаване на селищни сдружения; обучение на хората за включването им в дейности за откриване и ценка на ресурсите; утвърждаване на процедури за участието на всички заинтересовани в планирането. Хората от селата **сами, но заедно**, трябва да поемат главната отговорност за своето бъдеще и бъдещето на селата и техните землища.

Какви са основните рискове за успеха на проекта?

Развитието на планиските селски райони е пред кръстопът: или трябва да се утвърди и овласти третия – граждански сектор или властта ще се поеме от четвъртия криминален сектор.

За развитие на гражданския сектор, трябва да се преодолеят две основни пречки, които обикновено са в доста странни съчетания.

Едната е, че в България и района все още не е осъществена напълно задачата на Просвещението, както я определя Кант още преди повече от 230 години. Просвещението все още не е извело хората от непълнолетието по тяхна вина. Като общности се страхуват да поемат отговорността за себе си. Подобно на старецът, от разказа на Йовков за Индже, живял преди повече от 200 години, хората продължават да търсят някой, който да ги стриже и дои, но и от вълци да ги пази.

За да заемат по-добри позиции в съвременния свят, местните хора трябва да се научат да правят избор и да вземат отговорни решения. Нужни са обществени инициативи за усъвършенстване процедурите на вземане на решения на селищно и групово ниво. Затова в БАЕСТ с големи букви пишем: **Бъдещето е наша работа**.

Втората голяма пречка е увлечението по примера на вълка, който има дебел врат, защото сам си върши работата. Не се разбира, че през 21 век, основите за просперитета и конкурентоспособността са: доверието, социалният капитал или умението за самоорганизация и сътрудничество. В света е създадена мощна производствена база и срокът за внедряване и ефектът от внедряване на всички технически и технологически новости зависи в най-голяма степен от способността за социални и институционални иновации. Мястото на селата и общините в Европа и Света ще се определи от умението да създаваме и бързо да внедряваме ефективна организация, ориентирана към бъдещето.

Общностите да осъзнаят нарастващата стойност на природните местообитания и на живата местна култура. Според БАЕСТ, дейността за устойчиво развитие, опазващо местообитанията в и край зона “Босна” е вярно ориентирана към бъдещето.

Очевидно е: В резултат на развитието, всичко друго се увеличава бързо – и хората и богатствата и всякакви екстри и луксове. Единственото, което намалява и става с все по-съмнително качество е живата дива Природа. Индустриализацията и урбанизацията погубват Природата. Търговията и шоубизнеса погубват местната култура. Запазим ли ги ще разполагаме с богатство, което непрекъснато ще повишава своята ценност и цена. Участието ни в проекта на Черноморската мрежа на неправителствените организации бе мотивирано от желанието ни заедно да търсим верен отговор на двете най-големи предизвикателства на 21 век: опазването на биологичното и на културно разнообразие на света.

Предложението, което правим пред заинтересованите страни, напълно съответства на обединяващата идея за членовете на БАЕСТ, да работим за разширяване територията на туризма и за неговата екологизация. Подчертаваме, че почти всички планови документи, които са подготвяни за Странджа и Южното крайбрежие, определят с различни определения – алтернативен, екологически, интегриран и т.н.- туризма като приоритет. За нас очевидно ни остава по-трудното: наистина да развиваме устойчив културен или екологичен екотуризъм.

Според нас истинската задача е да се стремим да предизвикаме възхищението на туристите, не с останките от културата на предшествениците живяли преди хиляди години(дори и това да са частици от мощите на Св. Йоан Предтеча), а с нашата грижа за това наследство от нашата Природа и Култура, което ние ще оставим за нашите наследници от бъдещето.

Стратегическата цел на проекта е територията около зона Босна да стане по-интересна и привлекателна. При подготовката на Плана за управление и на Стратегията трябва да се положат много съзнателни усилия да се преоткрие, оцени и съхрани цялото голямо природно и културно богатство на района. Да се изучава и осмисля чуждия опит, но на всички нива, включително и на местно селищно ниво, трябва да се поддържа и стимулира самобитността на селата и землищата.

Да се приеме, че от успеха на тези усилия зависи биологичното и културно оцеляване на човечеството. Да се отчитата противоречивия характер на развитието и винаги да се прави избор, който увеличава стойността на природното и културно наследство.

Да разберем и осмислим, че това, което увеличава стойността на наследството, носи и заплахата за него. Туризмът открива големи възможности за реализация стойността на наследството, но и създава опасностите за опазването му. За да се улесни процеса на общуване в Европа, трябва да се съгласуват законите и процедурите. Така в резултат на интеграцията културните различия между общностите намаляват. “За да се развиват, хората трябва да си сътрудничат; и в процеса на това сътрудничество те виждат как постепенно уеднаквяват приносите, чието начално многообразие е било именно това, което е правило сътрудничеството им плодно и необходимо. ... Човечеството е богато на непредвидими възможности, всяка една от които, когато се появи, винаги ще поразява от изумление хората; че прогресът не е направен по удобния образ на това “подобро сходство”, в което си търсим мързелива почивка, а е изпълнено с авантюри, разриви и скандали. Човечеството е постоянно в плен на два противоречиви процеса, единият от които се стреми да наложи уеднаквяването, докато другият цели да поддържа или да възстанови стремежа към многообразие. ... Именно фактът на разнообразието трябва да бъде спасен, а не историческото съдържание, което всяка епоха му е дала и което нито една не би могла да продължи отвъд самата себе си. Така че трябва да се вслушаме в живота, което покълва, да нсърчаваме скритите възможности, да събуждаме всички наклонности за съвместен живот, които историята държи в резерв; трябва да бъдем също готови да погледнем без изненада, без отвращение и без протест всичко онова, което тези нови социални изразни форми неизбежно ще предлагат като необичайност. Толерантността не е съзерцателна позиция раздаваща индулгенции на миналото

или настоящето. Тя е динамично поведение, което се състои в предвиждането, осмислянето и поощряването на това, което иска да бъде. Многообразието на човешките култури е зад нас, около нас и пред нас. Единственото изискване, което бихме могли да предявим към него (създаващо за всеки индивид съответните задължения), е то да се реализира в такива форми, че всяка една от тях да бъде принос към най-голямата щедрост към останалите.”(К. Леви-Строс, 495-497

Подкрепяме тази позиция с авторитета на К. Леви-Строс, защото оценяме като определяща ролята на местната култура за устойчивото развитие на планинските селски райони.

Край зона “Босна” може да се създаде добра практика на глокализация.

Тенденциите за глобалзация не само ерозират местните общности, но могат да разкрият възможности за локалното утвърждаване на собствена местна идентичност и култура. Според нас, в условията на глобализация на пазарите само живата култура на местните общности може да устои на натиска на големите пари. Ако заложи на идеята за глокализацията – вариант за устойчива глобализация, местната култура може да заинтересова глобалните пари и да ги накара да съдействат за утвърждаване на нейните позиции. Защото живеем в свят, който вече съзнава ежедневното спояване на икономическото и културното. “Не е нужно да се казва, че в света на капиталистическото производство за все по-глобални пазари адаптирането към локалните и отделни условия не е просто въпрос на реакция на бизнеса спрямо съществуващото глобално разнообразие – към цивилизационното, регионалното, социалното, етническото, половото и други типове различаване на потребителите, сякаш такова разнообразие или хетерогенност съществува “само по себе си”. В значителна степен микромаркетингът – или казано в по-широк смисъл, глокализацията – означава *създаването* на все по-различни потребители, “измислянето” на “потребителски традиции (за което туризмът, навярно най-голямата “индустрия” на съвременния свят, е несъмнено най-ясният пример). Казано съвсем просто, различното се продава.” (13, с. 48/9)

Само жизнеспособни общности могат да равиват жива култура.

Устойчивото управление на зоните изисква не само да се предизвика интереса на инвеститорите от туристическата индустрия към природното и културно наследство. Устойчиво стопанисване на наследството може да бъде осъществявано само от действителните наследници – местните общности. Основната грижа трябва да се насочи към развитие на самобитния характер на живата местна култура, която осигурява бъдещето на хората като спасява природата. Най-важното е културата на общността да не позволи да бъде подчинена напълно от пазара, а тя да овладее пазара и да го използва за устойчиво социално-икономическо развитие. Самоидентификацията на хората, като представители на култура, ориентирана към бъдещето ще им позволи да развият уменията да управляват развитието на територията. Установяването на устойчиво равновесие между културата и пазара ще има решаващо значение за просперитета на общностите през следващата епоха. Ще се развива културата на тези общности, които сами търсят свой път към бъдещето.

Проектът ще активизира обществения живот в селата. Позицията на БАЕСТ е, чрез проекта да помогне за консолидация и самоорганизация на местните общности, за да поемат главната отговорност за планиране и управление на

защитените територии и зоните от мрежата по Натура 2000. Успешното осъществяване на започнатото ще има важно значение за развитие на партньорската мрежа на БАЕСТ през следващите години. Пряката демокрация ще бъде ефективен интеграционен механизъм, ако се предшества от образователен процес, който да подготви хората за участие. Модерните комуникационни технологии дават възможност да се приложи пряка демокрация, при която има повече диалог и добри възможности за обучение. Очакванията са да се увеличава броя на хората, които участват в предварителното обсъждане на поставените за решаване проблеми. В подготвителния период ще се определят позициите и ще се дефинират правила и норми.

Много важно е дискусиите по проблемите за опазване на природното и културно наследство да се организират в селата, където се намират техните стопани. Подобряването на състоянието на хабитатите да се свърже по-ясно с възможностите да се подобри равнището на живот в селата. Селищните програми ще създадат по-добри възможности за реализиране потенциала на хората и територията и за укрепване на емоционалните и духовни връзки на местните хора с природата. Домакините и гостите няма да се борят да спасяват нещо, което не обичат. В селищните сдружения ще се изграждат отношения, улесняващи здравословния избор. Ще се подкрепят инициативи, които учат хората да живеят в хармония с природата. Като се грижат за основните потребности на всички и местните общности ще преместват акцента от потреблението към благосъстоянието. Изготвени "отдолу-нагоре" плановете за управление и местните селищни програми ще ориентират местната икономика в селата край зоните да придобие по-човешко измерение. Винаги стоките и талантите на местните хора ще са предпочитани, защото от тях ще се създават уникални туристически продукти. Световният опит показва, че всички общества с високо качество на живота са насочени към човека, вниманието им е насочено към подпомагане единдействието между хората.

Изготвянето на на Стратегия трябва да бъде дело на заинтересованите. Една от съществените причини за безплодността на голяма част от стратегиите и програмите изготвени по различни проекти е, че се наемат външни хора, които трябва а опишат и анализират една действителност, която не познават. Наемането на външни хора за изготвяне на плановете и стратегии е вредно, защото собственото виждане няма заместител. Стратегическото планиране е насочено повече към изграждане на колективно познание, отколкото насочено планиране. Стратегиите трябва да са повече комуникативни и да създават цялостна картина, а не да бъдат упражнения по пресмятане. В стратегическото планиране трябва да се търси творчески елемент, който да мотивира и предизвиква желание за доброволно участие. Стратегическите прозрения се раждат при по-задълбочено навлизане в същността на проблемите и фокусиране върху тях от различни гледни точки, за да се открият алтернативи на възможните решения.

След като бъдещата стратегия се подготви е необходимо да се обясни по достъпен начин за всички членове на общността. Всички трябва да видят сегашното състояние и къде трябва да се концентрират усилията, за да се постигне желаното бъдеще. На всички трябва да стане ясно какво трябва да се отстрани, какво трябва да се промени, какво трябва да се увеличи и какво ново трябва да се

създаде, за да се заеме желаната позиция. Трябва да се открият дейностите, които предлагат най-голяма стойност и са източник на печелившо развитие. На другия полюс да се поставят дейностите, които са достъпни за всички конкуренти. Между първите и вторите се намират дейности, които предлагат подобрена стойност, но не излизат извън зоната на конкуренцията. В процеса на обсъждане на Стратегията трябва да се разсеят и отстранят всички притеснения на местните жители, на партньорите и на широката общественост.

През последните 50-60 години сериозно са промениха не само дейността на всички професионалисти, но и начина по който обществото ги приема и критикува. Когато търсят обществена подкрепа, специалистите от различните области не трябва да подценяват тенденцията все повече хора да се замислят над забележката приписвана на Д.Б. Шоу: “Всяка професия е конспирация срещу неспециалистите.” Към тревогите за ерозираната професионална етика на лекарите, съдиите, полицаите се прибавят и засилващите се съмнения в безпристрастните изводи на еколозите. За това хората изискват повече прозрачност и повече участие на местните общности. През последните години политиката на консенсуса отстъпва пред политиката на груповите интереси. Решенията на екологичните проблеми трябва да се търсят, чрез преговори с отчитане интересите на всички нива. Екологичните проблеми са и морални проблеми. Трябва да се утвърждават процедури, които позволяват на хората засегнати във всеки един случай, да бъдат включени във вземането на решенията, като на техните интереси се придава съответната тежест и се отдава необходимото уважение. Задачата на експертите-еколози е да помогнат на хората да направят нещо добро за своето бъдеще. Когато наистина искат да направят принос за устойчивостта, няма да сбъркат, ако се ръководят от една известна препоръка на Джереми Бентам: “Най-добрият начин да въздействаш на хората е като изглеждаш така, сякаш ги обичаш, а най-добрият начин да изглеждаш така е наистина да ги обичаш.” Важно е вярно да се определи мястото и ролята на експертите и да се намери оптимален баланс между външните и вътрешните експерти. Да не се абсолютизира значението на професионализма и да се подценява недоверието, което се засилва от професионалната солидарност, която често обслужва повече сама себе си, отколкото да служи на обществото.

Стратегията трябва да се разработва при активен обмен на информация и задължения в хоризонтален аспект между селата и секторите и в вертикален аспект “отдолу – нагоре” и “отгоре-надолу” – домакинства>фирми> селищни общности> общини>области. Основен изходен документ отдолу-нагоре ще бъдат селищните програми, които ще бъдат обобщени в общата стратегия. Общата стратегия ще включи като основен компонент Плана за управление на зона “Босна”. Проектът ще съдейства участниците да направят принос в процеса на прехвърляне на функции от йерархичните системи към информационните мрежи и засилване ролята на интензивния диалог за формализиране на решенията.

Участието на хората в изготвяне на селищните програми за развитие и Стратегия “Босна” осигурява процедурно-институционално решение да бъдат включени в управлението на територията. Колкото по-единни са общностите, толкова по-умело поддържат институционалната рамка на обществения живот и успешно я приспособяват към настъпващите промени. Икономическата и социалната устойчивост са взаимно зависими. Общество, което използва

пълноценно способностите и талантите на всички свои членове е икономически по-ефективно. Устойчивото развитие изисква съобразяване с потребностите на хората – създаване на чувство за сигурност и растеж на социалното и икономическо благосъстояние. Решаващо значение за устойчивото управление на територията край зоната има социалната спойка, която свързва хората и ги превръща в общност. Реално съществуващите общности от всяко селище и община се различават твърде много от гледна точка на свързващите ги ценности и чувството за солидарност. Социалното единство, което може да се определи като способност на стопанисващите общности да вземат колективни решения, да правят важни избори, да установяват и поддържат ефективни формални и неформални институти. Социалното единство предполага известен консенсус по отношение на действаща система от ценности и норми, които да легитимират колективните решения и ги правят законни и задължителни за основната част от членовете на общностите. Социалното единство не изключва конфликтите между интересите, но предполага, че индивидите са интегрирани в общности, които имат традиции, механизми и институционализирани средства да ги прогнозират и да намират средства за тяхното разрешаване.

Стратегия Босна е избор и колективно решение на заинтересованите. Социалната устойчивост зависи от включването и участието на представители на всички слоеве в обществените процеси. Икономическото участие означава възможност за участие в стопанските и пазарните процеси – всеки да има възможност за работа, доходи, инвестиции. Политическото участие засяга правата и отговорностите на гражданите при определяне на политиката за развитие на територията на селата и общините. Основен принцип на устойчивото управление е демократичността, която се характеризира с високата степен на общо участие в управлението. Най-фундаменталният начин за постигане на такова включване е като се ползват механизмите на пряката демокрация. Пряката демокрация означава, че селищните програми като изходен документ за изработване на Стратегия Босна ще се утвърждават чрез пряко гласуване, а не чрез представителство.

Правилата, които ще управляват живота на общностите в селата и стратегията, която ще определи дългосрочните цели, не могат да се утвърдят без умението да се прави социален избор и да се вземат колективни решения. Социалният избор се осъществява по два начина. Единият включва формализирания процес на приемане на решения и процедури на легитимиране на приетите решения. Другият се състои от редица неформални спонтанни процеси, които показват отношението на хората, изразено с думи или жестове. Социалното единство определя степента на единство и еднопосочност в действието на формалните и неформални канали за изразяване на отношение към предложения или направения избор. Участието на всички заинтересовани в изготвянето на Стратегия “Босна” ще бъде най-добрата възможност за включване им в обществения живот на селата край зона “Босна”.

Принципът за предпазливостта има стратегически важно значение за развитието на селата край зона “Босна”.

Има положителна зависимост между устойчивото подобряване на околната среда и човешкото развитие. Взаимната синергична връзка трябва да се разкрива още в процеса на планирането, за да не се налага след това да се поправят

нанесените щети. Трябва да признаем ограничеността на познанието ни по какъв начин промените в човешките местообитания се отразяват на природните местообитания. В съвременните условия машините на хората придвижват два пъти повече материали, отколкото геологичните сили в естествените природни процеси. Поради сложния и нелинеен характер на екосферата, не можем да твърдим, че тя е станала напълно проследима и обяснима за науката. Реакциите на природата, спрямо действията на хората, може да се окажат твърде неочаквани по характер, размер, начин, място и време на проявление. Затова през 2002 г. Европейската комисия утвърди директива за използване на принципа за предпазливост в регулиране на научните и технологични иновации, въвеждането на нови продукти на пазара, опазване на обществото и околната среда “в случаите, когато научните доказателства са недостатъчни, неокончателни или несигурни, а първоначалната научна оценка показва основателно опасение за съществуване на потенциални вредни последици за околната среда, за здравето на хората, животните и растенията, което не отговаря на високата степен на защита, възприета в ЕС.”

Принципът за поредпазливост трябва да се прилага разумно и без произвол, за да сегарантира, че няма да се използва за постигане на други цели. Прилагането на принципа за предпазливост е показателно за промяната в отношението между обществото и природата. Акцентът се премества от овладяване на природата, като съкровище от полезни ресурси, които трябва да бъдат използвани с производствена цел, към усвояване на същностната стойност на природата и поемане на отговорност за нейното опазване. Принципът за предпазливост е признание, че най-важното задължение на хората е насочено към биосферата, която поддържа живота. Някоя стопанска дейност не трябва да засяга интегритета на екосистемите поддържащи живота в общата биосфера, която обитаваме и от която получаваме водата, въздуха и храната. Трябва да осмислим промяната в ролята на науката в процеса на планирането. От инструмент за извличане, преработка и използване на природните ресурси за задоволяване на човешките потребности, нейната приоритетна роля е по-добре да се изучат и възстановят връзките в природната среда и да се изградят устойчиви естествени общности. Ако всички същества са обвързани в истинска неделима мрежа на живота, то разбирането, признаването и опазването на тези отношения е от огромно значение за формирането на нова визия за устойчиво развитие на района около зона “Босна”. Признанието, че естествените екосистеми се нуждаят от планиране и управление като едно цяло, независимо от административното подчинение и селищните граници е отражение на степента, до която системното мислене прониква в управленческата теория и практика. Само чрез разумен подход и единно планиране развитието на човешките и природните местообитания може да се постигне устойчиво управление на защитените зони от европейската мрежа Натура 2000.

Земята служи за място, където хората живеят, строят жилища, производствени сгради и инфраструктура, отглеждат храната си и изхвърлят отпадъците. Тя е основата върху която правят всичко: получават и изразходват ресурсите, наблюдават микроорганизми, гъби, растения и животни, другите хора и взаимоотношенията между всички елементи на екосистемата. Особено важна е почвата, която заедно с водата и растенията е основен фактор за регулиране на температурата на жизнената среда. Почвата е основен филтър и регулатор на

водата – чрез поглъщане, задържане, изпарение и кондензация. Почвата е склад за голяма част от ресурсите и сметище, където се изхвърлят повечето буклуци. Хората трябва да осъзнаят колко застрашени са екологичните функции на почвите от ерозията в земеделието и строителството, от преместване, асфалтиране, бетониране, замърсяване и обезлесяване. Годишната загуба на почва се оценява на 12 тона на земен жител. Стратегическата цел е да се развият такива нови стопански дейности, които рязко ще намалят екологичния натиск оказван от цялостната човешка дейност край зоната.

Осъзнаване от местните общности стопанското значение на първичната стойност на природните местообитания.

Чрез свободен избор да се развиват като част от екосистемата на зона “Босна” местните общности могат да запазят своята уникална културна идентичност, като същевременно се приобщават към безкрайното разнообразие на биосферата. В условията на жестока конкуренция реинтеграцията на човешките местообитания с природните може да се окаже спасителна за оздравяване на общностите. Човешките същества съзряват, когато могат да направят личен избор за връщане към безбройните отношения, които правят биосферата. Все по-голямото осъзнаване на икономическата, социалната и природната взаимна зависимост, нашият стремеж към обвързаност и приобщаване към природата ще стимулират желанието за хуманизиране на отношенията между хората и за хармонизиране на отношенията между хората и природата. Общностите ще насочат повече сили за хармонизиране на многото отношения, които съставляват поддържащите живота сили на околната среда

Ако личното чувство за отговорност не е достатъчно дълбоко и уверено, за да удържи на изпитанията, които ще съпътстват реализацията на стратегията, тогава въпреки всички формални документи и външна подкрепа започнатото може да се провали. Зависи дали чувството за надежда за по-добро бъдеще ще бъде на висотата на задачата да утвърдят новата визия за бъдещето на селата край зоната. В свят на увеличаващи се глобални заплахи умереният оптимизъм, балансиран с реалистична оценка на рисковете ще направят хората по-мъдри и предпазливи.

От проведените срещи със заинтересованите страни и извършеното проучване на общностите, свързани с територията, може да се направят изводи, че способността на политическите, социалните и икономическите фактори, които трябва да правят и прилагат социалния избори – особено изборите към устойчиво развитие - са силно ограничени. Съществува реална опасност все повече хора да бъдат изключени от ефективно участие в социалните и икономическите процеси, от задълбочаване на неравенството. За да се ограничи пространството за проявление на специалните интереси са нужни организационни и институционални иновации, които могат да обърнат тенденциите като създадат условия за разширяване на политическата активност на селищните общности. В основата на предлагания подход е схващането, че всички степени в развитието на устойчивостта зависят от социалното единство и, следователно от по-широкото участие на всички в процеса на вземане на отговорни решения, както и от по-справедливото разпределение на разходите и ползите от стопанисването на природните ресурси.

Опасностите се засилват от навлизането в местната икономика на големи фирми несвързани с района, които могат да манипулират цените и да подкопават

рентабилността на местните производители докато ги подчинят напълно. Парadoxалното е, че в много случаи навлизането на външни капитали вместо да доведе до засилване на здравословната конкуренция се засилва значението на силовите стратегии.

Мисията на Стратегията е да ангажира местните общности в изграждане на капацитет за разумно използване на условията и ресурсите на зоната за различни стопански дейности, които намалят риска за местообитанията в и край зоната и осигуряват многообразни ползи на заинтересованите от постигане на тройна - икономическа, социална и екологическа устойчивост на развитието на територията на край зона "Босна" от мрежата Natura 2000. Съгласуваната обща Стратегия за бъдещето ще разшири възможностите за възраждане и утвърждаване на местната екокултура и за решаване на възникващите проблеми чрез използване на традиционни познания, съчетани с модерни методи, техника и технологии.

За да се привлече вниманието на хората да участват в разработване на политика, която да активизира местните общности е нужна стратегия на победителите. Трябва да се постави висока, но реалистична цел и да се създаде ефективна система за контрол върху процесите.

Осигуряване на успешен старт за осъществяването на Стратегия Босна. Разработването на Стратегия "Босна" ще се оправдае, ако тя се реализира успешно. Стратегията е насочена към значителни промени и това естествено увеличава пречките за успешния старт. Местните жители и заинтересованите страни не са достатъчно убедени в необходимостта от стратегическата промяна. Ограничените ресурси за устойчиво управление имат тенденция към намаление. Основните фигури, които трябва да извършат промените не са мотивирани и организирани. Липсват ефективно действащи политики на различните нива, които да подкрепят иновациите в управлението на природозащитното дело.

Ако се приеме, че колкото е по-голяма промяната, толкова по-големи трябва да са ресурсите, които ще осигурят успешното осъществяване на стратегията, тя е неосъществима. Според екипа, предвидената промяна трябва да се постигне с помощта на умело управление на повратната точка. Приемаме, че във всяка общност може да осъществят големи промени, ако енергията и убежденията на определена критична маса от хора създадат масова тенденция към реализиране на определена идея. За задвижване на подобна тенденция е необходимо концентрация, а не разпръскване на силите.

Управлението на повратната точка се основава на факта, че във всяка общност и организация съществуват хора, постъпки и действия, които оказват непропорционално влияние върху протичане на процесите. Трябва да се помогне на хората с влияние, като създават събития с голям обществен резонанс, да разширяват бързо кръга на активните участници в промяната. Независимо от ограничеността на ресурсите, успехът на стартовите дейности трябва да бъде гарантиран с достатъчно резерви. За обръщане посоката на кръговата причинност е важно успехът на стартовите дейности да е безспорен и важен за повече хора..

Нужни са верни показатели за успеха. Успешните стартове на Стратегията и на Плана за управление трябва да са безспорни. Не може да има отговорно управление без наличието на точни индикатори, които да осигуряват възможност вярно да се оценяват тенденциите и да се отчита постигнатото.

Следователно предпоставка за реализирането на Стратегията и на Плана за управление е създаването на система от разбираеми индикатори, които по точно да описват състоянието на местообитанията в зона “Босна”, за да е възможно непрекъснато наблюдение на процесите в посока на устойчивост. Индикаторите трябва да бъдат научно обосновани прости и разбираеми и същевременно да отразяват главните фактори, които определят тенденциите. Резултатите от наблюденията и измерванията да са евтини и навременни. За да информират цялата общност показателите трябва лесно да се измерват и изчисляват и да бъдат представяни и възприемани и от неспециалисти. Устойчивостта на управлението зависи дали за възникващите въпроси има верни и сигурни отговори.

Приоритет на институционалните иновации. С обединяването на процесите на изготвяне на Стратегията и Плана за управление се търси решение на важен проблем, как на конкретна територия да се отчетат и приложат изискванията на много правила, които са създавани по различни поводи от различни екипи и често влизат в конфликт помежду си. Създаването на ефективна институционална рамка за устойчиво развитие на територията край зона “Босна” ще помогне да се преодолее високата степен на дезинтеграция на множеството правила, които управляват устойчивото природоползване. Правилата са в текстовете на десетки закони, които се наблюдават от различни служби и ведомства. Всяка служба се занимава и отговаря само за онази част от тях, които са в тяхната сфера на внимание и пренебрегват всички останали.

Тези стратегически иновации – План за управление, интегриран в обща Стратегия Босна, - ще доведат до устойчиво развитие в социален, икономически и екологичен план. Утвърждаването на новите структури и процедури е голямо предизвикателство пред способността на местните общности и техните органи на властта да направят социален избор. Ключов момент за успешната реализация на Стратегията е в участието на местните общности в изготвянето на Плана за управление и разширяване на възможностите на местните общности да упражняват ефективен контрол. Създават се местни организации, които ще ангажират широки кръгове в процеса на вземане на решения. Селищните програми ще координират управлението на природните ресурси в землищата и дейностите за развитие на специализирана туристическа инфраструктура в тях. Процедурите за включване на селищните програми в общата Стратегия ще осигурят възможности за ефективно участие на местните жители в управлението “от долу – нагоре”.

В настоящият момент способността на субектите които трябва да приемат решения и да правят избор, особено избор към устойчивост е силно ограничена. Сложната институционална рамка има висока степен на дезинтеграция и не е адаптирана към действителността. Няма пълно съответствие между правилата, заложи в различните закони и особено в тяхното прилагане.

Ситуацията в селата край зона “Босна” доказва голямото значение на социалната иновация и културната промяна. Социалната иновация се определя като целенасочена промяна в предпочитанията на гражданите. Съществуват различни възможности за провокиране и реализиране на социални иновации.

Опитваме се да открием на място и да представим пред хората силната взаимозависимост между екологичните, социалните и икономическите процеси и значението на институционалната рамка за устойчивото развитие на района.

Защото и местното развитие потвърждава истината, че само богато общество може да постигне устойчиво развитие. Проучванията и тук показват положителна връзка между икономическия растеж и инвестициите в екологичната сфера. Бедността е източник на неустойчивост, защото определя като приоритет оцеляването и не оставя време и желание да се мисли за бъдещето.

По трудно се осъзнава, че когато икономическия растеж е за сметка на околната среда се поражда отрицателна обратна връзка. Унищожаването на природната среда погубва не само природния капитал, но стопява и социалния и човешкия капитал и подкопава икономическата ефективност като цяло. Ускореното развитие на крайбрежната ивица вече дава нагледни примери защо икономическото развитие трябва да върви успоредно с природната еволюция и да не застрашава екосистемите. Отказът от инвестиции в иновационни дейности и забавянето на структурните промени, като увеличават безработицата и засилват бедността заплашват пряко биоразнообразието.

Планът за управление е план за развитие на знанията и уменията.

Подготовката на хората за информирано вземане на основните решения от общностите е толкова важно, колкото и действителното подобряване състоянието на местообитанията. селищни програми за управление на земищата, които ще анализират вторичните и страничните ефекти за увеличаване на синергийната ефективност. Да се прояви грижа за преоткриване постиженията на всички форми на знанието. Поставяме си за цел да предвидим проекти за по-пълна изява на неартикулираното знание. Преходът към икономика на познанието или интелигентна икономика, свързана с туризма и природозащитното дело, налага да се промени организацията на труда и трудовата заетост. Заетостта е ключ към участието на хората в обществения живот и открива възможност да гласуват на пазара.

Възраждат се традиционни форми, които улесняват сътрудничеството вътре в общностите и мобилизират познанията на повече хора за използване на специфичните местни ресурси. Създават се по-добри възможности да се откриват и развиват разнообразието от способности и таланти на хората, свързани с територията. Създаваните местни сдружения могат да гарантират непрекъснатост и приемственост на развитието при промените на политическите избори.

Оптимизиране на структурата на инвестициите.

Основните мерки са насочени към инвестиране на социален и човешки капитал, за подобряване и разнообразяване на възможностите за привлекателни и доходни дейности, подкрепящи устойчивото управление на природните ресурси и създаващи прегради пред рисковете от задълбочаване на социалната диференциация. Процесът на ангажиране на местните общности включва първоначално засилване на осведомеността на местното население за биоразнообразието в зоната и да се води диалог с участниците, за да бъдат ангажирани за постигане на целите на Плановите за управление и да се гарантира, че общностите са в съгласие с разработваните на местните програми за развитие на селата. Стратегията трябва да стимулира развитието на груповата или колективната интелигентност. Сдруженията, фирмите и домакинствата от селата край зоната трябва да станат учещи се организации. За да се повиши способността за решаване на проблемите трябва да се обединят обучение, откриване и оценка на ресурсите,

проектиране, управление и наблюдение на процесите вътре в зоната. Информационните и комуникационните технологии ще ни дадат инструменти, които заедно с човешките умения ще формират капацитет за изследване, опознаване и решаване на проблемите.

Нужни са дългосрочни образователни програми за повишаване на знанието и съзнанието за опазване на околната среда и биоразнообразието. Местните общности трябва да се обучават, за да могат да извършват мониторинг на биологичните и социалноикономическите процеси. Трябва да могат сами да оценят изпълнението на Стратегията, Плана за управление и на селищните програми. Общността, която е разбрала значението на съхранената дива природа за устойчив и сигурен източник на доходи, ще се справи по-добре с предизвикателствата на времето и изкушенията на деня. Образователните програми ще направят общностите по-добре подготвени за да прилагат практически решения спрямо възникващите вътрешни и външни заплахи. Ефективното прилагане на тази Стратегия трябва да помогне за възстановяване пълното разнообразие на видовете и за подобряване на качеството на всички местообитанията.

Стратегията определя като основен приоритет работата за създаване на поминък, който подобрява състоянието на местообитанията и засилва позициите на хората и фирмите, които са заинтересовани да противодействат на натиска на урбанизацията, която намалява територията на дивата природа и подкопава гъвкавостта на екосистемите. Нужни са повече инвестиции за усъвършенстване на базата, която ще се използва за изграждане на модерна система за наблюдения и измерване на процесите в зоната.

Отделяме значително внимание на социалното измерение на устойчивостта – социалното единство”, защото все още има еколози, които подценяват значението на социалните и икономическите проблеми за успеха на екологичните стратегии. Споделяме определението, че това е: “способност на обществото (и общностите) да разработи и приложи даден социален избор или колективни решения, както и да поддържа социалните институции”. Социалното единство се основава на определена степен на социално равенство, предпоставка да се споделят общи ценности, и се проявява в способността да се прави социален избор. равенство. Голямото неравенство разлага единството на общностите, поражда самоизключване и престъпност. Големите различия в имуществото и доходите влошават икономическата ефективност и екологичната устойчивост.

Един действителен избор на общността трябва да се получи в резултат на широко участие на хората в обществена дискусия, която не може да ограничи в рамките на няколко работни срещи. За да помогнем на местните общности да направят желания от нас избор трябва да привлечем повече хора, които желаят да се идентифицират с предлагания от нас общ обществен интерес. Трябва да постигнем консенсус за устойчиво управление на зона “Босна” в дебат, който успешно толерира инакомислието. БАЕСТ и БСОПС повече от десет години работят, не само в училищата, под девиза: “Толерантни по-между си, толерантни към другите, толерантни към природата”.

Както многократно посочихме, устойчивото управление на зоните по Натура 2000 има три много важни измерения, които са силно взаимозависими. Анализът на сложната система от взаимоотношения между социалното единство,

икономическата ефективност и екологичната устойчивост и в този случай показва, трите измерения не са в пълна хармония и за това се налагат компромиси, чрез които да се намерят решения на проблемите. Най-важното е да се открие ефективно противодействие на тенденцията за поляризация на собствеността, работните дейности и доходите. Хората с ниско или без образование и слаба квалификация са обречени на бедност и ще бъдат изключени от възможността да се представят на пазара и се превръщат в резерв на претъпния сектор.

Анализът показва, че очевидно намаля ролята на политическото управление на всички нива. Много от функциите му са приватизирани и предадени на пазара, но тъй като в тези райони често не достига платежоспособно търсене много услуги реално не се предлагат. В същото време голяма част от фирмите не са свързани с територията. Мобилността на капитала се превръща в сериозна заплаха за тройната устойчивост. Бизнесът лесно прониква легално или нелегално в органите на властта и подчинява политиката на специализираните интереси. Може да подчинява и сдруженията с нестопанска цел, които поради липса на финансиране за общественополезната дейност, не могат да отстояват своята независимост. Ограничаването на функциите на държавната и местната власт създават институционален вакуум, който може да бъде запълнен от третият (гражданският) или четвъртият (престъпният) сектори на обществото. “В предстоящите години истинската надпревара във всички географски региони на света ще бъде между институциите от третия сектор и тези от четвъртия за контрол върху местната география след нейното частично изоставяне от страна на правителствата и бизнеса. За да може третият сектор да надделее, той ще трябва да се политизира, като обедини различни институции, дейности и интереси със съвместно разбиране за обща мисия. А за да стане това ще трябва да се признае значението на географията за създаване на почва за обединение.” (Джереми Рифкин, Епохата на достъпа, с. 274/275)

Затова нашият екип разглежда социалното единство и организираността на местните общности, като най-важен фактор за постигане на устойчиво управление на зоната и на целия район около нея. Единството и организираността на местните общности има решаващо значение за създаване на формалните и неформалните рамки на екологичната устойчивост.

Социалното единство се основава на определена степен на социално равенство, предпоставка да се споделят общи ценности, и се проявява в способността да се прави социален избор. равенство. Голямото неравенство разлага единството на общностите, поражда самоизключване и престъпност. Големите различия в имуществото и доходите влошават икономическата ефективност и екологичната устойчивост.

Един действителен избор на общността трябва да се получи в резултат на широко участие на хората в обществена дискусия, която не може да ограничи в рамките на няколко работни срещи. За да помогнем на местните общности да направят желанието от нас избор трябва да привлечем повече хора, които желаят да се идентифицират с предлагания от нас общ обществен интерес.

Трябва да постигнем консенсус за устойчиво управление на зона “Босна” в дебат, който успешно толерира инакомислието. БАЕСТ и БСОПС повече от десет

години работят, не само в училищата, под девиза: “Толерантни по-между си, толерантни към другите, толерантни към природата”.

При осъществяване на дейността, изхождахме от разбирането, че един проект, който се занимава с подготовка на хората да участват в подготвителни дейности за изготвяне на План за управление е образователен проект, защото преобладаващата част от участниците в дейностите трябва да се усвоят различни по съдържание, но значителни по обем нови знания. От друга страна това е изследователски проект, който трябва да проучи на място: от една страна, състоянието на обектите и тенденциите в тяхното развитие; от друга страна, състоянието на субектите – заинтересованите страни –и възможностите за повишаване на техния капацитет да участват в осъществяване на устойчиво управление на зоните “Босна” и “Странджа” от мрежата по Натура 2000. Пред хората трябваше да се разкрие и обоснове аргументирано необходимостта от промените, които ще бъде добре да се постигнат в резултат на тяхното включване в дейностите по проекта.

Екипът на БАЕСТ се ръководи от разбирането, че активното участие на заинтересованите не е пречка за плодотворно протичане на изследването или не е заплаха за обективността на неговите резултати, а напротив според нас няма начин да се осъществят ефективни проекти за изследване състоянието на зоните, за планиране на управлението и за изпълнението на планове за управление без активното участие на заинтересованите.

В процеса на тази подготовка на заинтересованите страни да участват в изготвянето на План за управление на зона “Босна” трябваше да се открият основните проблеми и предложат на вниманието на участниците в работните срещи най-наложителните промени, които трябва да се направят, за да се подобрят резултатите от дейностите на институциите и организациите, насочени към устойчивото природоползване. В процеса на изследване състоянието на двете зони трябваше да се направи оценка на силните и слабите страни в дейността на заинтересованите страни и на институциите, които имат отношение към управлението на зоните. Членовете на екипа на БАЕСТ приеха, че за да се постигнат устойчиви резултати, работата не се ограничава само до изготвяне на вярна институционалната диагноза, но трябва да се подготви и съответната организационна терапия. Затова още в началото, след като се направи оценка, че основен проблем е липсата на легитимен субект, който да отговаря за управлението на зона “Босна” се започна подготовката за учредяване на Асоциация “Босна”

За обществената подкрепа на зоните от мрежата Натура 2000 и за успешната реализация на проекта бе важно ясно да бъдат оповестени ценностните ангажименти на екипа. Затова първо се постаряхме да бъдат по-вярно и ясно формулирани в предлаганите управленчески решения. Второ, трябваше да се положат повече усилия да бъдат добре разбрани от всички представители на заинтересованите страни.

Най-важното бе, че подобряването на състоянието на хабитатите трябва да се свърже с възможностите да се подобри равнището на живот в селата. Като много важна стратегическа задача за екипа бе: с изготвянето на Плана за управление на зона “Босна” да се създадат по-добри възможности по-пълно да се реализира потенциала на хората и територията. Задачата на Плана е да открие реални,

осъществими възможности за по-добро бъдеще на зона “Босна” и на хората, свързани с нея. Наред с откритото признаване на интересите и ценностите от които се ръководи екипа, се стараехме да предоставим възможност на противниците да ги критикуват. Защото сме убедени, че за да получи обществена подкрепа Плана за управление трябва да се изготвя в обстановка на свободна обществена дискусия, на истински диалози, а не на несвързани един с друг монолози. Дискусията ще бъде ползотворна, ако при всяка от страните херменевтиката на подозрението към чуждата позиция е балансирана от херменевтиката на съмнението в своята. Трудно е да се участва в ползотворна дискусия, когато едната страна надменно заявява, че само тя притежава монополно право на истината. Това нагледно нагледно бе демонстрирано от отношенията между общините М.Търново и Царево и ДПП”Странджа”, между които в продължение на години диалогът е заменен с адресирани към обществото монолози.

За да предложим верни препоръки, трябваше да се запознаем с по-добре с историята на проблемите. При подготовката на стратегически План за управление на територия, в която се поставят природозащитни задачи, трябва да се отчита, че повечето екологически проблеми са резултат на досегашното развитие на реалния живот и на практика са породени от съществуващите икономически, социални и културни условия. Планирането ще бъде безсъдържателно без пълно разглеждане влиянието на различните социални, стопански и културни фактори и може да определи верни насоки само когато всички условия са взети предвид. За да прилагаме този подход се наложи да потърсим връзката с традиционната местна култура. Изгубването на връзката с родовото, селищното и регионалното разнообразие на преживявания и натрупан през хилядолетията опит е не по-малка загуба от загубата на биологичното разнообразие.

Опитахме се да определим до каква степен можем да ги обясним с промените в поведението на различните заинтересовани страни. Затова при обсъждането бе важно да разкрием не само върху интелектуалното съдържание на различните аргументи, но и да разграничим персоналните становища на различните участници в дискусията. При такъв подход става по-ясно кога мненията и предложенията са изкривени от слаба грамотност, и кога от силна заинтересованост. Но е нужно по-продължително общуване и по-задълбочено вникване в конкретните проблеми, за да се разбере и докаже, че изказаните становища и заетите позиции действително са резултат на такъв конфликт на интереси. Трябва да бъдем добронамерени и толерантни, за да успеем да разграничим в каква степен едни или други възгледи са подвластни на изкривяване от силна заинтересованост или от слаба грамотност. Участието ни в дейностите по проекта в двете зони отново потвърди, че заинтересованите страни не могат да участват ефективно в процеса на създаване на нормативна база за устойчиво управление, ако не се научат да се противопоставят успешно на собствената си тенденциозност. Вече без да се срамуваме можем да признаем: че отвъд съвсем краткосрочния план, всички бъдещи събития са толкова потънали в мъгла; че ние имаме много ограничена способност да ги прогнозираме. От друга страна по добре разбираме, че бъдещият свят в значителна степен се оформя от идеалите и плановете на хората. Планът за управление трябва да предизвика по-голяма група от хора да работят за осъществяване на едно по-добро бъдеще, свързано със зона

“Босна”. За това е важно да постигнем баланс на усилията в три направления: първо, да се направи обективна оценка на състоянието и тенденциите на протичащите процеси в екосистемата; второ, стратегическите цели за възстановяването и съхранението на местообитанията и видовете в добро състояние да се осмислят и утвърдят като морални ценности за местните общности; трето, да се създадат и утвърдят правила и политики за насочване интересите и стимули за различни форми на активност за осъществяване на приоритетите и мерките по Плана.

Объществяването или осъществяването на Плана за управление зависи от заинтересованите хора, които са готови да действат за осъществяване на своите идеали.